

Práce se soubory pramenů

Soubory pramenů představují interaktivní způsob seznámení se s muzejními objekty. Pro vzdělávání v muzeu je tato aktivita vhodná především proto, že představuje možnost zapojit více objektů, a to nejen ze stávajících expozic, ale také z depozitáře či prameny s nimi šířeji související vyskytující se mimo muzejní prostor. Nabízí také příležitost problematizovat objekty, které z muzea naopak zmizely.

Práce se souborem pramenů je analýzou více zdrojů různé povahy, jež vede ke komplexnější představě o určité události nebo období (například interpretace výtvarných děl spjatých s určitým obdobím, které chceme jejich prostřednictvím popsat). Obsahuje proces objevování (poznávání), popis, analýzu a interpretaci. Cílem je postupná kontextualizace širších souvislostí, které stojí za vytvořením konkrétní expozice, seznámení se s procesem výběru objektů, důvodů a způsobem jejich umístění v muzeu.

Soubor pramenů by měl obsahovat několik interpretačních vrstev. Jejich charakter by se tedy měl lišit: vedle fotografií lze využít audio záznamy, komentáře pamětníků nebo dobové materiály (například z tisku, katalogů k výstavám nebo televizního vysílání). Postupujeme od jednoduchých otázek ke složitějším a náročnějším.

Set pramenů začíná od samotného objektu, který je co nejdetailněji popsán. Druhý krok představuje identifikace, tedy analýza dalších pramenů, které objekt ukotví a přiblíží jeho povahu. Mohou jej tvořit předlohy objektu, výpovědi pamětníků nebo dokumenty, jež objasňují kontext jejich vytvoření. Následuje vrstva zaměřená na způsoby vystavování, dobo-

vé či současné umístění exponátů a roli objektu v expozici. Čtvrtá vrstva představuje užívání objektu mimo prostor expozice, ve veřejném či mediálním prostoru, a souvislosti, v jakých byl objekt používán. Poslední vrstva by měla představit současný stav či umístění objektu se zaměřením na to, jaké významy nese dnes.

Interpretace jednotlivých vrstev se postupně propojuje do závěrečné reflexe, kde dochází k pojmenování klíčových významů a širšího kontextu, který prameny poskytují. Zhodnocení práce by mělo reflektovat obtížné, nebo naopak snadné momenty interpretace, roli objektu v konkrétním období a současně postoje účastníků k objektu. Pro práci, kterou účastníci mohou vykonávat společně nebo ve skupinách, je vhodné vytvořit pracovní list s pomocnými otázkami, kam účastníci zaznamenávají své interpretace k jednotlivým vrstvám.

Tato aktivita obnáší ze strany muzejních edukátorů pečlivou přípravu, především je nutné vybrat takový předmět, kolem něhož lze postupně rozšiřovat kontext a doplňovat souvislosti. Dalším krokem je vyhledání souvisejících pramenů a dokumentů, ať už ze sbírek muzea či z archivů, jiných paměťových institucí apod. Společná prezentace různých exponátů vede účastníky k detailnějšímu porozumění kroků kurátorů, k osvojování analytické práce a pojmenování skutečností a vztahů, které mají dopad na celkový význam expozic.

Postup

1. Výběr tématu, exponátu a doplnění souvisejících pramenů

Nejprve je nutné stanovit si cíl, kterého chceme pomocí setu pramenů dosáhnout. Pro tento účel poté vybereme konkrétní exponát a vytvoříme set z dalších pramenů, které s ním budou souviset a doplňovat širší narativ objektu.

2. Vytvoření poznámkových listů

Poznámkové listy slouží účastníkům programu k zaznamenávání jejich závěrů k jednotlivým interpretačním vrstvám. Měly by obsahovat specifické otázky, které lektor účastníkům pokládá. Zároveň slouží jako pomůcka pro utřídění interpretace a k závěrečné reflexi.

3. Interpretační část

Části, kdy účastníci analyzují a interpretují jednotlivé vrstvy, by měla být poskytnuta dostatečná časová rezerva. Účastníci si zapisují své postřehy do poznámkových listů po každé vrstvě a následně si jednotlivé skupiny prezentují své závěry. Na konci programu je možné všechny vrstvy zopakovat a pojmenovat důležité momenty interpretace.

4. Reflexe a závěr

Shrnutí jednotlivých závěrů do celkového popisu povahy exponátu, jeho dobové i současné role ve výstavě a role ve veřejném (mediálním) prostoru. Debata by měla reflektovat (případnou) proměnu ve vnímání objektu, jeho schopnost komunikovat v dnešním prostoru a postoj účastníků k němu.

Příklad

Fotografie popravы lidických mužů

Tento příklad je vytvořen na základě zkušeností s několika různými sety pramenů, které se osvědčily ve vzdělávání učitelů i v práci se žáky od 2. stupně ZŠ, a to jak v prostředí školy, tak i muzea.

Poprava lidických mužů, Lidice, 10. června 1942.
Foto: ČTK.

1. Objekt

Popište fotografii.
Jakou situaci znázorňuje?

2. Identifikace

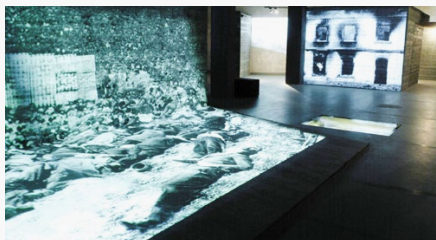
Z jaké doby fotografie pochází? O jakou událost jde? V této části přistoupíme k další kontextualizaci fotografie pomocí jiných, souvisejících pramenů. Například může jít o svědectví pamětníka, informace a detaily vztahující se k pořizování fotografického a filmového záznamu ničení Lidic nebo kartu exponátu z muzejní sbírky týkající se Lidic.

3. Expozice

Jak se liší vystavování fotografie? Jakou roli hraje v expozicích? Proč je fotografie vystavována?

Expozice v Památníku národního útlaku a odboje Panenské Břežany. Foto: Eliška Borovková.

Stálá expozice „A nevinní byli vinni...“, Památník Lidice. Foto: Archiv Památníku Lidice.

4. Kontext

V jakých souvislostech se fotografie užívá v mediálním prostoru? Jak je v mediálním prostoru situace vyobrazena/vylíčena? Pro tento krok analýzy je vhodné zvolit například filmovou ukázkou nebo část prozaického textu, které vybraný pramen komentují či zobrazují. V případě fotografie poprav lidických mužů lze kontext doplnit o ukázkou z filmů Lidice (2011) nebo Sokolovo (1974), které scénu s popravou (explicitně) obsahují.

5. Současnost

Jaké významy fotografie nese dnes? V jakých podobách se s ní setkáváme? Pro doplnění současného významu je možné využít fotografii použitou jako ilustraci ke konkrétním článkům o vypálení Lidic vybraných na internetu. Diskuse se bude týkat její aktuálnosti, četnosti zobrazení nebo povaze (relevanci) těchto internetových zdrojů.

Prostor pro vlastní poznámky